

EGYHÁZMŰVÉSZETI KONFERENCIA.

Az Orsz. Magy. Iparművészeti Társulat munkaprogramjában két év óta szerepel a templomi művészet fejlesztése. Az első lépés e téren az 1908. évi szeptember havában rendezett egyházművészeti kiállítás volt, mely kiindulópontja akart lenni egy nagyobb egyházművészeti akciónak és egy oly szervezet létesítésének, amely az egyházművészeti megrendeléseket jövőben hazai művészi erőkkel végeztesse. Ezt a célját a Társulat alighanem már a közel jövőben eléri, mert az Orsz. Egyházművészeti Tanácsnak szervezése immár úgyszólván biztosítva van. Amit a megalakítandó tanács végezni fog, az egyelőre negatív egyházi kulturmunka lesz abban az értelemben, hogy a korcsnak, a tökéletlennek, a kontármunkának térfoglalását fogja megakadályozni. Másik nagy hivatása, a mult tiszteletében jegecesedik ki. Féltő gonddal, válogatott műérzékkel óvja és védi régelmult idők művészi hagyatékát és relikviáit és szerető kézzel, oknyomozó történelmi kutatással állapítja majd meg a műremeknek korát, történetét és műbecsét.

Legfőbb feladata azonban a megrendelések, megbízások elintézése és ezzel az egyházművészet jövő fejlődésének irányítása. A tanács nem lesz adminisztráló közeg, hanem művészettörténeti és esztetikai auctoritas doctrinalis, melynek az egyházi művészet összes kérdéseiben véleményező, részben pedig döntő szava is lesz.

A Társulat egyházművészeti programjának egyik sarkalatos pontja: a lelkeszkedő papság művészi dolgokhoz való hozzáértésének fejlesztése. Evégből Fieber Henrikkel, a Szt. Imre Kollégium érdemes prefektusával, szövetkezve, egyházművészeti tanfolyamok rendezése érdekében emlékiratot szerkesztett, melyet a hercegprimás és a püspöki kar elé terjesztett. Az egyházi körök rokonszenvvel fogadták a Társulat kezdsét és hozzájárultak ahhoz, hogy a f. évi május hó 26-ától július hó 2-ig megtartott első egyházművészeti konferencián a theologiai intézetek kiküldöttei vehessenek részt. Mintegy 60 hallgatója volt ennek az első egyházművészeti konferenciának, kik mindvégig feszült érdeklődéssel hallgatták az előadásokat s vettek részt az oktató célzattal rendezett kirándulásokon.

A megnyitó ünnepélyen megjelentek a püspöki kar nevében gróf Széchenyi Miklós győri püspök üdvözölte, ki beszédében annak szükségét hangoztatta, hogy a művészi koncepciók az egyház gondolatvilágával megegyezzenek és annak valóságos megtestesítőjeként álljanak a hívők előtt. Mindezekkel — úgymond — nem akarunk egyik vagy másik középkori művészi formát kizárólagosan egyháznak deklarálni és minden más, de különösen minden későbbi stílust, mint nem egyházit, kárhoytatni. Az egyház, amint sohasem volt ellensége a haladásnak, úgy nem akadályozta fejlődésében a művészetet sem. Sem egy, sem más korszak vagy ízlés és irány kizárólagos felkarolása, utánzása nem vezethet célhoz, hanem feladatunk ma is az: „A hit által meghódítani ismét a művészetet, aminthogy meghódította egykor a világgal és emberiséggel együtt“. Majd rátér beszédében arra, hogy mennyire fontos az egyházi művészetnek a papság által való felkarolása, hisz a papnak feladata a templomról való gondoskodás, az egyházi felszerelések, ruhák, edények gondozása; az egyházi ténykedés és szertartások méltóságához kevésbé illő mindennapias ízléstelen, az egyház előírásaival ellenkező felszereléseknek, díszítményeknek, ruháknak, felesleges és ízléstelen cífraságoknak kiküszöbölése és a lehetőség szerint ezeknek új, a rubrikáknak megfelelő, stílszerű és ízléses szerekkel való pótlása. Szükséges azért, hogy a papság ezekről helyes fogalmakkal bírjon, hogy az igazán szépet, jót és stílszerűt meg tudja különböztetni a sok selejtes árútól. Ennek a célnak kíván eleget tenni a Magyar Iparművészeti Társulat, amikor e tanfolyamok szervezését kezdeményezte és megvalósította. Ezért az első egyházművészeti kurzus megkezdése előtt a magyar püspöki kar nevében hálás köszönetet mond mindazoknak, akik ezen fontos intézményt kezdeményezték és megvalósították, akik nagytudományú és gyakorlati előadásaik által a kitűzött cél elérését elősegítették.

Dr. Koronghi Lippich Elek miniszteri tanácsos a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében üdvözölte a megjelenteket.

Kiemeli, hogy az egyházi férfiaknak a művészet jegyében való találkozás a legszebb istentisztelet. Ebből a találkozásból származik az egyházművészet egy szebb korszaka. A művészet a vallásból indult ki a legrégebb időktől napjainkig. A művészet az, amely az alakatlan anyagnak alakot adott, a zavarból rendet csinált, a közömbösből szépet alkotott. A művészet itt a földön az embernek részvevése Istennek alkotó munkájában. Ebben az alkotó munkában akarunk mi is résztvenni. Kéri a részvevők érdeklődését.

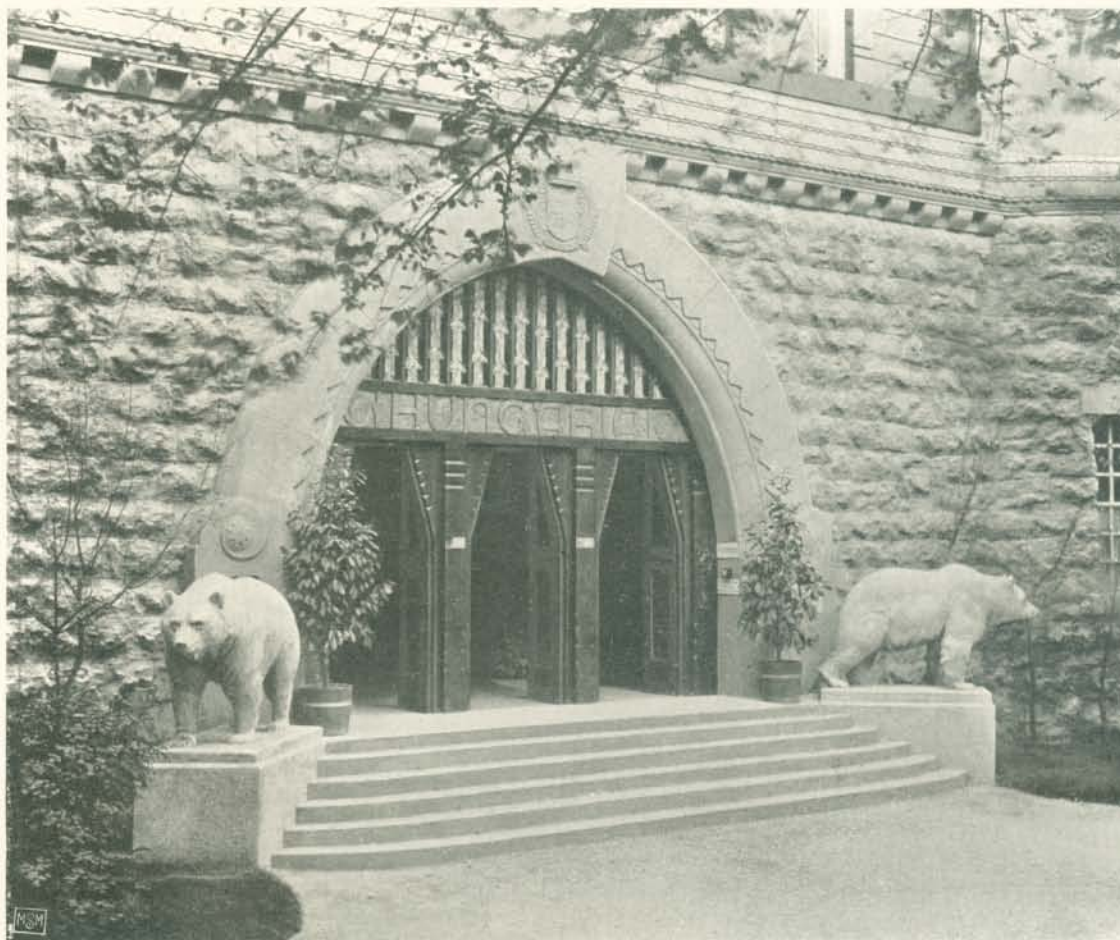

276.

276. A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY
FŐHOMLOKZATA.
TERVEZTE: FISCHER JÓZSEF.

FAÇADE PRINCIPALE
DU PALAIS DE LA CHASSE
HONGROIS.

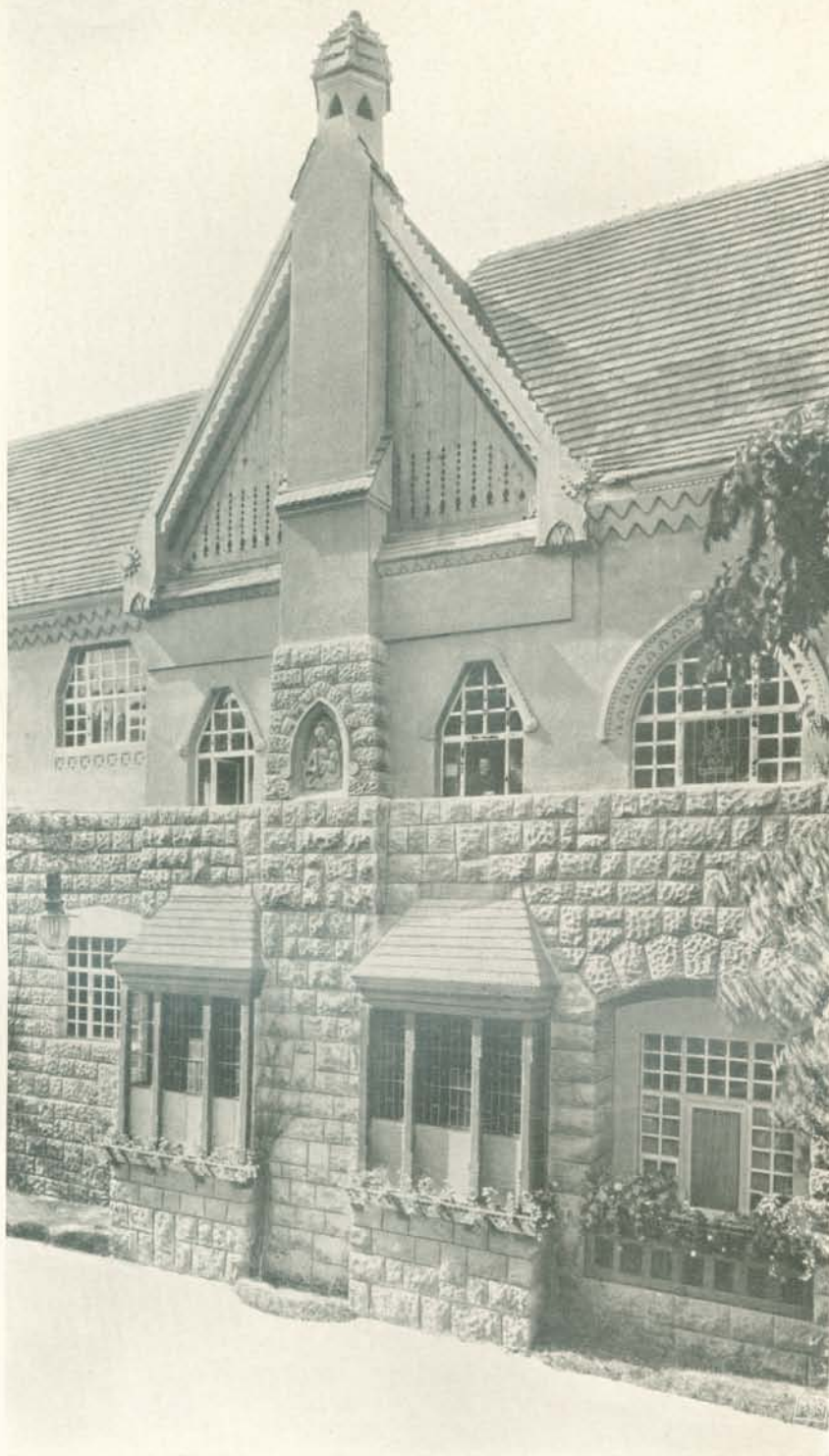
226
A wieni
vadászati
kiállítás

277.

277. A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY
FŐBEJÁRÓJA.
TERVEZTE: FISCHER JÓZSEF.

ENTRÉE PRINCIPALE
DU PALAIS DE LA
CHASSE.

278.

278. A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY
HOMLOKZATÁNAK RÉSZLETE.
TERVEZTE : FISCHER JÓZSEF.

PARTIE DE LA
FAÇADE DU MÊME
PALAIS.

279.

279. A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY
LÉPCSŐHÁZÁNAK ELSŐ EMELETI RÉSZLETE.
TERVEZTE: FISCHER JÓZSEF.

VUE DU HAUT DE
L'ESCALIER DU MÊME
PALAIS.

280.

280. A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY
VADÁSZSZOBÁJA.
TERVEZTE: NÁDLER RÓBERT.

CHAMBRE
DE CHASSEUR DU
MÊME PALAIS.

282. SOLYMÁSZAT.

282.

CHASSE AU FAUCCON.

281. MEDVEVADÁSZAT.

281.

CHASSE À L'OURS.

KÖRÖSFŐI KRIESCH ALADÁR FALI FESTMÉNYEI A MAGYAR VADÁSZKASTÉLY LÉPCSŐCSARNOKÁBAN.

PEINTURES ORNANT LE GRAND ESCALIER DU PALAIS DE LA CHASSE.

283.

284.

283—284. BECK Ö. FÜLÖP :
AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT.
RÁTH GYÖRGY EMLÉKPLAKETTJE.

PLAQUETTE
GEORGES RÁTH.

285.

285. MARKUP BÉLA :
SZARVASTEHÉN ÉS BORJA.

BICHE ET
SON FAON.

286.

286—288. KAUTSCH HENRIK:
LENBACH-PLAKETT.
PLAQUETTE LENBACH.

287.

288.

BOSELT R. MESE.
LE CONTE.

290.

289—290. KAUFMANN HUGÓ:
KÖZOKTATÁS.

290.

INSTRUCTION
PUBLIQUE.

291.

291—292. KAUFMANN HUGÓ:
ÉRMÉSZET.

292.

L'ART DU MÉDAILLEUR.

POELLATH K. KIADÁSA. (HITL-FÉLE SOROZAT.)

293.

293-294. BURGER C.:
AACHEN VÁROSÁNAK
ÉRME.

294.

MÉDAILLE
DE LA VILLE
D'AIX-LA-CHAPELLE.

295.

295-296. BOSSELT R.:
ESSEN VÁROSÁNAK
ÉRME.

296.

MÉDAILLE
DE LA VILLE
D'ESSEN.

297.

297-298. WADERL HENRIK:
BÉRMÁLÁSI
EMLÉKÉREM.

298.

MÉDAILLE
DE CONFIRMATION
(SÉRIE DE HITL).

POELLATH K. KIADÁSA. (HITL-FÉLE SOROZATBÓL.)

299.

299-300. DASIO MIKSA :
 ESKÜVŐI EMLÉKÉREM.

300.

MÉDAILLE
 DE MARIAGE.

301.

301-302. GREINER DÁNIEL :
 REMBRANDT-ÉREM.

302.

MÉDAILLE
 REMBRANDT.

POELLATH K. KIADÁSA.

303.

303. KAUTSCH HENRIK :
LENBACH MARGO. MÉDAILLE
MARGO
LENBACH.

304.

304. GOETZE VILMOS :
HESSZENI NAGYHER-
CEGNŐ PLAKETTJE. LA GRANDE-
DUCHESSÉ DE
HESSE.

305.

306.

305-306. DASIO MIKSA : DÜHRKOOP-ÉREM.

MÉDAILLE DÜHRKOOP.

POELLATH K. KIADÁSA.

A

307.

B

307. MUHICS SÁNDOR : EMLÉKSERLEGEK.

COUPES D'HONNEUR.

A) KÉSZÍTETTE : TARJÁN OSZKÁR.
B) „ „ MLINEK ADOLF.

A m. kir. tudományegyetem hittani kara nevében dr. Mihályfi Ákos, egyetemi tanár, e. i. dékán beszélt.

Utána az Országos Magyar Iparművészeti Társulat nevében Alpár Ignác alelnök emel szót.

Beszédében kifejtette, hogy kezdetben az Istentől való félelem és istenimádás adott impulzust Isten háza, a templomok építésének és azok művészi felszerelésének. Így keletkezett az egyházi művészet, mely már a katakombákba is belopódzott s fénykorát a renaissance-korban érte el. Idézi II. Gyula pápát, a bőkezű adakozót és mecénást, aki nemcsak mint politikus volt nagy, hanem a művészeti életnek is irányítója volt. Majd rövid áttekintést ad a művészi stílusokról és azoknak sorsáról. Jött idő, mikor az egyház elfhanyagolni látszott a művészetet, de valójában az idők követelményeinek megfelelően egy más térre, a szociális térre kellett lépnie. Az egyház most inkább a humanizmus kifejtésében vállalt vezető szerepet. De a két magasztos idea szépen összeegyeztethető. A szép, a művészi érinti a gazdagot és szegényt egyaránt. A művészetet be kell vinni a templomba, ha még oly szegények látogatják is. Módot kell nyújtani úgy művészeinknek, mint munkásainknak tehetségük érvényesülésére, mert van igen sok munkáskéz, de kevés a munkaadó. Szomorú tényként konstatálja, hogy éppen az egyházi beszerzések révén milliók vándorolnak ki évente külföldre, hogy óhajunknak meg nem felelő tárgyakhoz jussunk, míg hazánk művészei mostoha sorsban és elbánásban részesülnek.

Végül Fieber Henrik kollégiumi prefektusról emlékezik meg, aki ennek az egész mozgalomnak fáradhatlan agitátora, teremtő lelke, ezen első s legszebb reményekre jogosító tanfolyamnak vezetője. Szavait a résztvevők meleg ovációja kísérte.

Az időközben eltávozott elnöklő püspök helyett Lippich Elek miniszteri tanácsos, mielőtt az ülést berekesztette volna, dr. Glattfelder Gyula intézeti igazgatónak mondott köszönetet, ki a konferencia megtartására helyet adott és annak tartama alatt a résztvevőket vendégül látja.

Június 27-én reggel a konferenciai előadások sorát a Műegyetem egyik termében Csányi Károly múzeumi igazgató-őr kezdte meg, aki a történelmi templom-stílusokról tartott érdekes és tanulságos előadást.

Bemutatja vonzó alakban, a képzeletet és vetítő eszközt híva segítségül, a legrégebb időktől a legújabb alkotásokig a különféle stílusokat, kiemelve azok jellemző sajátosságait, előnyeit és hátrányait. Ismerteti a modern stílusokat, amelyek már világszerte hódítanak: kezdi az emberiség megenni a régieket, azért a művész képzelete igyekszik mindig újabb s újabb alkotásokat formálni.

Utána ugyancsak ott dr. Nagy Virgília műegyetemi tanár az egyházi építészetben nyilvánuló tér-problémáról kiváló szakértelemmel és nagy tudással értekezett.

Kifejtette, hogy az építész feladata megfelelő tereket alkalmas, tehát rendeltetéséhez méltó formában létesíteni. A probléma mindig kettős: technikai és esztétikai. A keresztény templomépítés szükségleteinek lényege elég korán megállapodik, részleteiben az idők folyamán változik. Végül kifejti, hogy a modern építészetnél a fő szempont kevés anyagi eszközzel a szükségleteket kielégíteni, vagyis az irányító szempont: a takarékosság. Gyakorlati szempontból pedig fődolog, hogy a templomhoz tartozó hívek ott helyet találjanak s a modern állapotokkal szemben a tanítás, fölvilágosítás képezvén a fő szükségletet, a templom struktúrája és belső felszerelése olyan megoldást nyerjen, hol a tanítás kellő hatással érvényesülhessen.

Délután a résztvevők Fieber Henrik prefektus vezetése mellett megtekintették a Gellérthegyén levő Művészház műtermeit, ahol az illető művészek szolgáltak gyakorlati tanácsokkal. Majd a kollégium zenetermében Járosy Dezső temesvári székesegyházi karnagy és papnöveldei vicedirektor az orgona irodalmi történetéről és kezeléséről tartott tanulságos és praktikus előadást.

Fokozódó figyelem és érdeklődés mellett tartotta meg előadását június 28-án az Iparművészeti Múzeum egyik termében dr. Éber László egyetemi m. tanár a műemlékek gondozásáról és restaurálásáról.

Az általános elméleti kérdéseknek előrebocsátása után különbséget tesz a műemlékek között. Vannak műemlékek, amelyek használaton kívül maradnak és vannak műemlékek, amelyek állandó használatban kell hogy legyenek. Mindkettőnek fenntartása más és más. Az egyiknél a tendencia a történelmi hűség, a másiknál pedig ehhez hozzájárul még a használhatóság gondolata, megfelelő esztétikai kivitelben. Általános princípiumot itt felállítani nem lehet, mindegyik műemlék individuálisan kezelendő, annak története és a helyi körülmények szerint. Szerető kéz, vizsgáló szem, nagy odaadás kell ehhez. Beszél a különböző koroknak más és más fölfogásairól e téren, a purisztikus irányzatról és ennek képviselőiről. Mindezeket külön-külön példákkal is igazolja. Felhívja a hallgatóság figyelmét báró Forsternek kiváló munkájára a műemlékek védelméről. Majd ismerteti a mai általánosan elfogadott álláspontot, amely szerint a műemlékeknek restaurálása tulajdonképpen nem egyéb, mint azoknak konzerválása. Rátér a műemlékek kibővítésének kérdésére és itt két megoldást ajánl: meghagyni a régit és építeni egy új templomot, vagy pedig ha ez nem lehetséges, a régit meg-

toldani, de úgy, hogy a toldás esztétikailag szervesen ragaszkodik a templom testéhez, a történelmi hűség és a történelmi fejlődés szemeltartása mellett. Majd praktikus tanácsokat ad részletkérdésekben, így a templom tetőzete és padozata szempontjából. Érdekesen ismerteti a mézrétegek alatt található freskókat s azok gondos megőrzésére hívja fel a figyelmet.

A második előadó a délelőtti folyamán Konrády Lajos kassai tanár, a kassa-egyházmegyei műszaki irodának vezetője volt, ki példákban gazdag, gyakorlati szempontból nagyon megszívlelésre méltó előadást tartott az országos egyházművészeti tanács tervezetéről. Érdekes előadására alkalomadtán visszatérünk.

Délután megtekintették a konferencia tagjai Roth Miksa udvari üvegfestészeti műintézetét, ahol a tagoknak a készülőfélben levő üvegeképeket és mozaikokat, valamint több befejezett munkát tanulságos magyarázat mellett mutattak be.

Az Iparművészeti Múzeumban Radács Jenő igazgató, miniszteri tanácsos és Csányi Károly múzeumi őr szíves kalauzolója mellett megtekintették a részvevők a kiállított tárgyakat, ahol is a szaktudósoknak kimerítő, alapos és mindvégig igazán élvezetes előadása kötötte le az érdeklődőket.

Június 29-én a Szent Imre Kollégium dísztermében tartotta meg előadását Foerk Ernő építésztanár a modern technikákról az egyházművészetben.

Élénk és rajzokkal illusztrált előadásában érdekesen fejtette ki, hogy az épület külső megjelenése szoros összefüggésben van a felhasznált anyaggal. Majd az anyag valódiságának fogalmát tisztázza. Felemlíti a mesterséges építészeti anyagokat, minők a beton (annak története, előállítás és alkalmazása), vasbeton, rábitz, gipszfalak, parafa, aszbeszt, üveg, műkövek és műmárvány. Áttér az építési anyagok konzerválására. Beszél a falnyomásokról és azoknak paralízálásáról, az építési anyagok összeköttetéséről, a tetőzetről és a padlózat burkolatának különböző anyagairól.

Utána a részvevők megnézték a királyi palotát, Demény Dezső udvari káplán pedig az udvari kápolna paramentumait mutatta be. — Délután a koronázó Nagyboldogasszonyról elnevezett templomban gyülekeztek a részvevők. Ott dr. Éber László e. m. tanár tartott előadást a templomnak történetéről és annak restaurálásáról.

Június 30-án délelőtti az Iparművészeti Múzeum egyik termében Némethy Gyula dr. nagyváradai teológiai tanár tartott, rajzokkal, műdarabok bemutatásával illusztrált érdekes előadást a miseruháról.

Az egyház a régi intézmények nagy konzervátora, amint ezt a miseruha története is igazolja. Az egyház e paramentumában az ősrégi felső ruhát konzerválta. Ismerteti a különböző századok ízlése szerint formált kazulák különféle alakjait. A római forma használatát ajánlja. Majd a kazulához felhasznált anyagok készítmódját mutatja be. Ilyen anyagok a tafota, sáfol selyem vagy köper, a selyem damaszt, arany vagy ezüst brokát, a bársony és a bársony frisé. A minták mindig vallási vonatkozásúak legyenek megfelelő stílizált alakban. A naturalisztikus díszítést kerülni kell. Kereszt alkalmazandó a miseruhákon. A hímzőművészetet mivelő nők ma még nagyon rászorulnak a megrendelő papság utasítására.

Utána Mihályfi Ákos dr. egyetemi r. tanár tartott értekezést a templomok berendezéséről és liturgikus felszereléséről a keleti egyházban.

Szubjektív és objektív okok vezették, hogy e tárggyal alaposan foglalkozzék. Nem ismeri egymást a két egyház, pedig hitünk egy s ugyanaz; de szükségünk is van a keleti egyház templomainak s azok felszerelésének ismeretére, hisz azon van meg az ősiség patinája. A keleti egyháznak három fő típusa van: a) a palesztinai, jeruzsálemi vagy szent-jakabi liturgia; b) alexandriai, szent Márk-liturgia; c) mezopotámiai, vagy szent Thadeus és szent Márk liturgiája. Jelen alkalommal tulajdonképpen a görög ritussal foglalkozik, a bizanci templomokkal, melyeknek öt fő stílusa van (kupola, kereszt, négyszögű, domború és vegyes). Leggyakoribb stílus ma is a görög keresztalak. Ismerteti a kupolákat, harangokat, majd áttér a templom bejáratára, beosztására, az oltár elhelyezésére, anyagára, alakjára, az ikonosztázionra, részletezi az azon feltüntetni szokott festményeket. Végül XIII. Leó pápának a keleti ritusról kiadott enciklikájának ismertetésével fejezi be mindvégig nagy érdekléssel hallgatott és élénk éljenzéssel honorált előadását.

Délután a résztvevők Fieber Henrik vezetése mellett Gödöllőre rándultak ki s megtekintették az ottani művésztelepet.

Kőrösfői-Kriesch Aladár festő-tanár bemutatta Zách Klára gressóra festett tempera képeit s egyéb műveit. Nagy Sándor festő, ki a Regnum Marianum házikápolnája díszítésével van megbízva, a freskóképekhez szükséges kartonokat mutatta be. Sidló Ferenc szobrász műtermében a konferencia tagjai a művészek 2:50 méter nagy angyalszobraiban gyönyörködtek. Érdekes volt Belmonte Leó festőművész gobelin-atelierje, különösen az Argyrus királyfi és Tündér Ilona motívum nyerte meg a jelenvoltak tetszését és csodálkozását. Hasonlóan figyelmet keltett az ügyesen berendezett szövőiskola, melynek vezetősége művészileg kidolgozott tervrajzok után dolgoztat, mely munka szétválasztás, anyag és technika tekintetében kiváló magyar ipari művészet és

pedig kézimunka a selejtes gyárinak kiszorítására. Szébbnél-szebb mintájú szmirna és perzsa szőnyegek produktumai; készítenek torontáli, serebek és karámi szövéseket, valamint ó- és újbobelineket. A művészek szíves útbaligazító kalauzolására mellett a társaság meggyőződést szerzhetett azon törekvésről, mely a művészi telepek biztosan virágzó jövőt biztosít, mert a legkényesebb igényeket is kielégíti.

Július 1-én. A délelőtti folyamán Gyárfás Tihamér tartott a hallgatóság figyelmét mindvégig lekötő tartalmas előadást az oltárról és felszereléseiről.

Előadja a keresztény oltárnak és járulékeinak történeti fejlődését, beszél az ideális oltárról, amelynek készítésénél a keresztény művész legyen hívő lélek, hogy így alkotása valóban Isten dicsőségére s a hívők épülésére szolgáljon. Majd praktikus tanácsokkal szolgál az oltár kiegészítéséhez és felszereléséhez. A szervezendő Egyházművészeti Tanács lesz hivatva, hogy a liturgikus követelményeknek megfelelő művészi oltárok beállításáról gondoskodjék.

Utána Velics László S. J. tanár értekezett a kehelyről.

Az egyházművészeti tanfolyam a kor valóságos vívmánya. Ha szívesen működik külföldön, százsoroson érzi ez örömet itthon, főleg mivel a külföldön szerzett és didaktikai céllal egybeállított műgyűjteményének egy részét is bemutathatja hallgatóságának. A kehely és ciborium történetével, fejlődésével foglalkozott, tipikus példákat mutatott fel képekben, majd a kehely díszítéséről szólt, különösen a zománc mibenlétéről s alkalmazásáról, különböző fajáról: a) a rekeszes zománccról (Cloisonné) és ennek három fajtájáról, b) a vájt vagy árkolt zománccról (Émail champlevé), c) a festett zománccról (Émaux peints).

Délután az epreskerti művésztelep és szépművészeti múzeum megtekintése következett. A művésztelepen Stetka Gyula, Mányai Gyula, Glatter Gyula, Pentelei Molnár János, Benczur Gyula festőművészek műtermeit nézték meg a tagok, majd Balló Ede magyarázta meg s mutatta be a Műegyetem freskójának vázlatát. Innét Stróbl Alajos szobrásztanár szíves kalauzolása mellett megtekintették a művész termét, hol szébbnél-szebb műtárgyak szemléletében volt részük. A szépművészetek múzeumában Pogány Károly dr. múzeumi őr szolgált magyarázattal.

Július 2-én. Az egyházművészeti konferencia utolsó napján délelőtti tartották meg előadásait az egyházművészetnek kiváló képviselői: Fieber Henrik, a Szent-Imre Kollegium prefektusa és Swoboda Henrik dr. a wiení egyetem e. i. rector magnificusa.

Fieber Henrik a modern művészet fény- és árnyoldalairól beszélt. Felállítja a modern művészet igazságos mérlegét. Kezdi a modern építészettel, ahol is megemlíti a három vezető elvet: a legnagyobb egyszerűséget, a szigorú anyagszerűséget és az építészeti formáknak a szükségesből, a szerkezetből való levezetését. Az egyszerűsége való törekvés a kis kaliberű modernistákat szákutcába terelte. Keresik az erőszakos egyszerűséget és az építészet konstruktív formáinak pörére való levétköztetését és nem értik meg kellőleg azt a sarkalatos irányelvet sem, nevezetesen a belülről kifelé való építkezést. A helyes irányban haladó modern építészettel a legkomolyabb, legünnepélyesebb feladatokat is szerencsésen képes megoldani, nevezetesen a templomépítést, amint azt külföldi sikeres alkotásokon kívül a hazai Szent-Imretemplom elfogadott és jutalmazott pályaterve is mutatja. Az építészettel majdnem azonos elveknek hódol a modern iparművészet is, mely az egyszerűséget, a használhatóságot és a szerkezeti tisztaságot tartja szem előtt. Ezek után áttér az előadó a modern festészet bírálatára. Beszél a plein-airről, az impresszionizmusról, amely már a régi nagy mesterek képein is fellelhető; a neoimpresszionizmusról illetve pointillizmusról, a jövő pikturájáról. Majd szól a modern szobrászatról, a polichrom, színes márványból összeállított szobrokról. Végeredményben adja a modern művészet bilancéját: a modern művészet alapelveiben, jeles mestereinek kiváló alkotásaiban régi műtörténelmi alapokon áll és amennyiben azokat továbbépítette, kifejlesztette, a törvényes úton haladt s éppen azért a modern művészet jogosultságát, jövőre való hivatottságát kétségbevonni nem szabad.

Második előadó volt Swoboda Henrik dr. wiení egyetemi rektor, prelátus.

„Die Prinzipien der kirchlichen Kunstbetrachtungen“, vagyis az egyházi művészi irányok szabályairól beszélt. Nem a vallás van a művészetért, hanem a művészet áll a vallás, a lelkipásztorok szolgálatában. Az egyház nem ad szabályokat a művészetnek. A XIX. század második feléig minden kornak megvan a maga művészete s maga a kor adja meg a stíl után való kérdésre a feleletet. A jelzett időtől fogva más szituáció állott be. Nem volt új stíl, régi meglevők közül válogattak s beállott a gót stíl értékének túlbecsülése. Kimondott szabály templomi stílusra nem volt, kodifikáció nem történt. Legközelebb felhasználható X. Pius pápának a zene reformja érdekében kiadott rendelete, melyet Nagy szent Gergely 1400 éves jubileuma alkalmából adott ki. Főbb kívánalmak: szent, szépség és általánosság. E három pontra vezethető vissza az egyházi építészeti és figurális művészet. Alapul az ének chorális követelményeit vehetjük, benne a klasszikus polifonitumot és modern muzsikát. A három pont szerint egy építészeti mű, azaz templom, akkor lesz egyházi, ha a felszentelő püspök azt felszenteli használatra, melyben az oltár a templom szíve, akár latin, akár görög templomról legyen szó. A figurális művészetben az egyes alakok művészete a szentség érzelmének igazi kifejezésében áll. Ekkor a művész lelkipásztorokodást végez. Ez a viszonya a művészetnek azonban a múlt század 70-es éveiben szinte sajnálatra méltó módon kivészett. A szépségre vonatkozólag X. Piusnak említett rendelete megjelöli az utat és módot. Nem a régi művészi stílt írja le, hanem minden stílt, mely ama kellékekkel rendelkezik, mik e művet széppé teszik. Szellem, lélek, rend és érzék. A stíl annyiféle, ahány igazi művészi felfogás van. Az általánosságnál különbséget tesz

az előadó a konvencionális és tradicionális formák között s az utóbbiakat ajánlja. Az egyházi művészet kulturális vonatkozásaiban is nagy hatással bír a társadalomra magára. Táblákban mutatja be a különböző városokban tapasztalható templomszükségletet, mely szerint ha Budapesten minden 6000 hívőre egy templomot építenének, úgy hatvankettőt kellene építenünk. Gondoljuk meg, mily foglalkoztatása lenne ez a művészeknek! Általános szabályul állítja: a régi történelmi művészet alapos tanulmányozása alapján az újat kialakítani, ez lesz a modern művészet, mely, ha a liturgikus követelményeknek megfelel, elfogadható. Végül képekben illusztrálja a mondott elvek helyességét.

Délután a konferenciák sorozatát bezárta Czako Elemér dr., múzeumi őr tartalmas előadása az Iparművészeti Múzeum egyik termében, amelynek tárgya „az anyagok igazsága a művészetben“, mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét.

Czako előadásában az anyagok igazságáról szólva azt a szerepet tárta fel, amelyet a különféle anyagok játszanak a különféle alkotásokban. Minden műalkotás ugyanis két tényező eredménye, a művésze és az anyagé. Stílusról szempontból nagyobb értéke van az anyag passzivitásának mint a művész aktivitásának. A művész nem maga csinálja anyagát, úgy kapja készen a természetből. Anyagot nem teremt, csak formát a saját céljaira, de az anyag formálás után is megőrzi sajátját. A legegyszerűbb és leghatalmasabb lángelme sem képes az anyagra olyan tulajdonságokat ráerőszakolni vagy tőle elvonni, melyek a természet rendjével ellentétben állanak. Visszaélés itt is lehet. De a figyelmes szem ezeket hamar leleplezi.

A művészi akarat az igazság érdekében alárendeli magát az anyag törvényeinek. Czako ezt bő részletezéssel igazolta az agyag, az üveg, a nemes és más fémek, a fa- és a textil-művekben, amint különféle korok különféle ízlésén át is diadalmasan érvényesült az anyagok igazsága. Áttekinthető módon foglalta össze azokat a korszakokat, melyekben az egyes anyagokra nézve a stílusztáság legkiválóbb példái jöttek létre.

Czako Elemér dr. előadása után összegező konferenciára jöttek össze a résztvevők. Várady L. Árpád dr. miniszteri tanácsos, c. püspök mint elnök megnyitja az ülést és felhívja Fieber Henriket az országos egyházművészeti tanács tervezetének ismertetésére.

Fieber Henrik előadja, hogy a tervezet elkészült és azt úgy a nm. vallás- és közoktatásügyi minisztérium, mint a magas püspöki kar magáévá tette. Az előkészítő nagybizottság a tervezetet szeptemberben fogja tárgyalni s azután az októberi püspöki konferencia elé fog kerülni. Az egyházművészeti tanács egyházi elnöke gróf Széchényi Miklós győri püspök, világi elnöke herceg Esterházy Miklós. Az egyházművészeti tanács az újjévre valószínűleg már meg is kezdheti működését. Az értekezlet az előterjesztést tudomásul veszi. Ugyancsak Fieber Henrik előterjesztést tesz, egy egyházművészeti lap megindításának dolgában. Ez a lap évnegyedenként fog megjelenni újtól kezdve. Az értekezlet magáévá tette a javaslatot azzal a hozzáadással, hogy a szükséglet és lehetőség szerint a lap havonként jelenjék meg.

Az elnöklő püspök felhívja Konrády Lajos kassai tanárt az egyházi művészetnek a szeminárium tanítás keretében való beillesztésére. Ez irányban előadott javaslatát az értekezlet magáévá teszi és kimondja, hogy az előterjesztés szerint az egyházművészet a papneveldekben nem mint vizsgaköteles tantárgy adassék elő, hanem az egyházművészetről szabad előadások tartásának. Kiváló súly helyezendő a szeminárium házi kápolnának művészi felépítésére és felszerelésére, a szemléltető és a vetített képekre.

Majd Gyárfás Tihamér dr. brassói tanár előterjesztésére kimondja az értekezlet, hogy:

1. Az egyházmegyei múzeumok felállítását hasznosnak és szükségesnek tartja s a maga részéről mindent el fog követni, hogy mielőbb minden egyházmegyében szerveztessenek.

2. Óhajtanónak tartja az egyházi (úgy ingó, mint ingatlan) műemlékeink egyházmegyénként való összeírását.

Konrády Lajos indítványozza, hogy a használaton kívül helyezett egyházi tárgyak megújítandók és a szegénysorsú templomoknak ajándékozandók.

A javaslat elfogadása után az elnöklő püspök kijelenti, hogy széles körökben nagy szimpátiával fogadták ennek az egyházművészeti konferenciának az összeülését, amelyet a közkívánság szült meg s amely most intézményként lett elplántálva. Éppen ebben a momentumban látja ennek az egyházművészeti kurzusnak nagy jelentőségét. De sikert, eredményt csak kitartó munka mutathat fel. Mennél hívebb lesz kitartásunk, nagyobb buzgalomunk, annál több lesz majd örömünk s lelki gyönyörűségünk s mennél fejlettebb lesz az ízlésünk, annál többet kívánunk majd az egyházi műipartól, annál több munkás fog majd az egyházi cikkek előállításával foglalkozni s így lassan-lassan, fokozatosan haladva elérjük azt, hogy a magyar pénz nem megy ki a külföldre, hanem a magyar egyházi műipar támogatására fog szolgálni. Kéri a konferencia résztvevőit, hogy ez eszméket vigyék szét az országban a szélrózsa minden irányában s kívánja, hogy jövőben minél gyakrabban találkozzanak.

Végezetül meleg köszönetet mondott az Orsz. M. Iparművészeti Társulatnak, mely a kurzus céltudatos előkészítésével és szervezésével megbecsülhetetlen szolgálatot tett a magyar egyházművészet ügyének.